

Foredrag i Oslo Militære Samfund mandag 4. januar 2010

Ved

Forsvarsminister Grete Faremo
Forsvarsministerens nyttårsforedrag

Foto: Stig Morten Karlsen, OMS

Med evne til innsats - Det norske Forsvaret 2010

Deres Majestet
Mine damer og herrer,
Forsvarsvenner

Innledning

Det er en stor glede for meg å innta talerstolen her i Oslo Militære Samfund i kveld. Velgerne har talt og gitt Regjeringen Stoltenberg II fornyet mandat for nok en stortingsperiode. Personlig er jeg ny i min rolle som forsvarsminister, men jeg "styrer videre i samme kurs som forgjengeren", slik Dagbladet slo fast før jul. Jeg ønsker selvsagt å bygge på det gode arbeidet som ble gjort i forrige periode.

Langtidsplanen for Forsvaret for perioden 2009-2012 ligger fast. Arbeidet med å styrke Forsvaret fortsetter. Ikke minst fordi Forsvaret kontinuerlig må tilpasse seg så vel endrede geopolitiske omgivelser som nye samfunnsmessige krav. Vi er i ferd med å få et svært moderne innsatsforsvar.

Menneskene i Forsvaret, og den kunnskapen de besitter, er Forsvarets aller viktigste ressurs og utgjør en kraftfull kompetanseorganisasjon. Et slikt forsvar stiller også helt andre krav til ledelse enn tidligere. Økt åpenhet, vekt på kjerneverdier og profesjonell

forvaltning blir fokusområder i mitt virke som forsvarsminister. Jeg kommer nærmere inn på alle disse temaene i kveldens foredrag.

Men la meg likevel begynne på den sikkerhetspolitiske arena.

Revisjonen av NATOs strategiske konsept

En prosess som vil ha stor politisk oppmerksomhet gjennom hele 2010, er revisjonen av NATOs strategiske konsept. Dette konseptet er alliansens mest overordnede dokument, nest etter selve NATO-traktaten fra 1949. Konseptet vil legge politiske føringer for NATOs langsiktige innretning. Disse føringene vil Regjeringen være med på å bestemme innholdet i.

NATO er en organisasjon av stater som vil "trygge sin frihet, kulturarv og sivilisasjon", og som er bygget på rettsstatens prinsipper, folkestyre og individets frihet. Dette er universelle prinsipper og verdier, uavhengige av den kalde krigens stramme sikkerhetspolitiske ramme.

NATO er på mange måter en unik organisasjon. Alliansen har et *felles planverk*, en *integreert militær kommandostruktur* og en *permanent tilgjengelig beslutningsmekanisme*; Det nordatlantiske råd. Ingen annen organisasjon har denne kombinasjonen. NATO har vært vår sikkerhetspolitiske hjørnestein siden vi undertegnet Atlanterhavspakten 4. april 1949, og vil fortsette med å være nettopp dét. Oppslutningen om NATO medlemskapet i Norge er meget sterk og økende.

Prosesser og milepæler

NATOs gjeldende strategiske konsept er fra 1999. Svært mye har skjedd siden da. Toppmøtet i Strasbourg/Kehl i fjor vår besluttet derfor å sette i gang arbeidet med et nytt og oppdatert strategisk konsept.

For tiden pågår det som kalles en *refleksjonsfase*. NATO arrangerer fokuserte seminarer om nøkkelspørsmål i samarbeid med utvalgte medlemsland. En såkalt "vismannsgruppe," ledet av USAs tidligere utenriksminister Madeleine Albright, deltar på alle disse seminarer. Gruppen skal utarbeide en rapport med sine vurderinger til NATOs generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen. Til sommeren vil så Generalsekretæren legge frem sitt forslag for medlemslandene. Deretter går vi inn i en mer formell forhandlingsprosess. Medlemslandene skal etter planen slutføre forhandlingene om et nytt strategisk konsept innen toppmøtet i Lisboa denne høsten.

All erfaring tilsier at muligheten for å påvirke slike prosesser er størst når man engasjerer seg allerede i refleksjonsfasen. Derfor har vi fra norsk side vært aktive fra starten.

Hovedsaker og problemstillinger.

Norges syn er at NATO fortsatt først og fremst må være en *forsvarsallianse* og den primære organisasjonen for håndteringen av de alliertes sikkerhetsutfordringer. Alliansens betydning som forum for dialog mellom USA og Europa må opprettholdes.

Fra norsk side har vi særlig understreket at konseptet må fokusere på NATOs *kjerneoppgaver*. Alliansens evne til å forsvare alle medlemslandene i henhold til Atlanterhavspaktens artikkel 5 må fortsatt være grunnleggende. Med andre ord må NATO være i stand til å gi medlemslandene den tryggheten som ligger i et kollektivt forsvar. Gjensidig bistand i tilfelle væpnet angrep er selve fundamentet NATO er bygget på. Alle medlemslandene må føle at deres grunnleggende sikkerhetsinteresser blir ivaretatt. Derfor må NATO også ha relevante og troverdige kapasiteter. Dette kan høres selvfølgelig ut –

men er det ikke for alle. De siste årene har alliansen hatt et så stort militært og politisk fokus på operasjoner ”*out of area*” at de egentlige kjerneoppgavene har kommet noe i bakgrunnen.

Vi ønsker ikke å sette opp dette som et enten - eller. NATO bør fortsatt kunne påta seg internasjonale operasjoner ”*out of area*” og utenfor artikkel 5, forutsatt at disse er forankret i klare FN-mandat. Men balansen mellom ”hjemme” og ”ute” bør gjennomgås på nytt. Denne avveiningen mellom ”hjemme” og ”ute”, og mellom ”artikkel 5” og ”ikke-artikkel 5”-operasjoner, er nå et av de viktigste spørsmålene i strategidiskusjonen. Det er liten tvil om at vi fra norsk side har bidratt til å sette nettopp denne tematikken høyt på dagsordenen.

I avveiningen ligger også at vi ikke må forveksle det som er mest *akutt* her og nå med det som er *viktigst* i det lange løp. Dette krever evne til å løfte blikket og tenke langsiktig – i stedet for rett og slett å anta at fremtiden er en ren fremskriving av dagen i dag.

Denne tenkingen er oppsummert i det vi kaller *nærområdeinitiativet*. Dette innebærer:

- Å styrke NATOs troverdighet når det gjelder å ivareta medlemslandenes sikkerhet
- Å styrke alliansens situasjonsforståelse og etterretningssamarbeid
- Å øke den allierte øvings- og treningsaktiviteten i NATOs nærområder
- Og at alliansens struktur og forsvarsplanlegging reflekterer disse prioriteringene

Spørsmålet om alliansens fremtidige avskrekkingsevne, inkludert atomvåpnenes betydning, vil stå sentralt i forhandlingene. Fra norsk side arbeider vi for en løsning der alliansens kjerneoppgaver og alliert solidaritet opprettholdes, men hvor atomvåpnenes rolle reduseres i alliansens strategi. Det er ingen motsetning i dette. Det er et selvstendig sikkerhetspolitisk mål å bidra til atomnedrustning og ikke-spredning. Norge arbeider aktivt med dette som mål frem mot den viktige tilsynskonferansen for ikkespredningsavtalen, NPT, senere i år.

Atomnedrustning og ikke-spredning henger nært sammen, og dagens atomvåpenstater må ta sin del av ansvaret. Det amerikansk-russiske samarbeidet om en ny START-avtale er positivt i så måte. En balansert nedrustningsprosess mellom disse to statene vil være et viktig bidrag til å styrke sikkerheten i Europa så vel som i verden for øvrig. Vi må ikke glemme at disse to statene fortsatt besitter hele 95% av verdens atomvåpenarsenal.

Norge ønsker et effektivt NATO med vekt på artikkel 5. Vi må derfor sikre effektiv avskrekning, men uten den vektleggingen av atomvåpen som vi har med oss fra den kalde krigens dager. Dette betyr i sin tur at NATO-landene må besitte relevante, konvensjonelle militære kapasiteter som er egnet til å demonstrere alliansesolidaritet i praksis.

Alliansen trenger en reformprosess. Først og fremst må det fokuseres på en bedre balanse mellom ambisjonsnivå og tilgjengelige ressurser. NATO bør gi prioritet til deployerbare kapasiteter som kan dekke hele krisespekteret, inkludert høyintensivoperasjoner. Kravene fra enkeltoperasjoner må ikke være styrende for den langsiktige forsvarsplanleggingen. Eksempelvis må ikke akutte behov i Afghanistan bestemme hva NATO bør prioritere i det lange løp. I motsatt fall kan vi fort ende opp med en overfokusering på kapasiteter som først og fremst trengs i langdryge stabiliseringsoperasjoner. Kapasiteter som ikke nødvendigvis er de samme som de som gir sikkerhetspolitisk relevans i alliansens nærområder. Vi må derfor sikre at NATO beholder en militær evne som dekker *hele* spekteret av alliansens oppgaver.

Erfaringene fra NATOs operasjoner illustrer behovet for å samarbeide tett med andre internasjonale aktører. Bare slik sikrer vi helhetlige løsninger. Disse vil omfatte både sivile og militære virkemidler. Vi ser det i Afghanistan, men det gjelder like mye for Nordområdene.

I internasjonale operasjoner betyr en slik tilnærming gjerne samarbeid med organisasjoner som FN, EU eller Den afrikanske union. I Nordområdene kan det være den internasjonale sjøfartsorganisasjonen IMO, Arktisk råd og institusjonene under FNs havrettskonvensjon.

NATO bør ikke forsøke å *kopiere* den virksomheten som foregår i disse organisasjonene, men settes bedre i stand til å *samvirke* med dem. Dette er like riktig "hjemme" som "ute". Fra norsk side ønsker vi derfor å sette fokus på NATOs forhold til andre internasjonale organisasjoner i konseptarbeidet. Ikke minst gjelder dette forholdet til EU.

Forholdet mellom NATO og EU er en viktig sak for Norge. Vi har et nært samarbeid med EU, også på det forsvars- og sikkerhetspolitiske feltet. Vi deltar i EUs innsatsstyrker. Den norske fregatten Fridtjof Nansen deltar i EUs ATALANTA-operasjon i Adenbukta. Vi har knyttet oss til EUs forsvarsbyrå, EDA, som arbeider for et mer integrert marked i Europa for forsvarsmateriell.

EU har blitt en viktigere sikkerhetspolitisk aktør enn før. Lisboa-traktaten, som trådte i kraft for en måned siden, vil sannsynligvis forsterke denne utviklingen. Noe vi forholder oss aktivt til. Det er nå viktig å få på plass et effektivt samarbeid mellom NATO og EU. Operativt for å unngå duplisering ved utvikling av militære kapasiteter, og finansielt for å unngå sløsing med ressurser.

Vi håper at sammenfallet i tid mellom iverksettelsen av Lisboa-traktaten i EU og konseptarbeidet i NATO bør kunne blåse nytt liv i dette samarbeidet allerede i innværende år.

Fra både NATOs og norsk side legger vi opp til en åpen og inkluderende prosess frem mot toppmøtet i Lisboa. Senere denne måneden vil utenriksministeren og jeg være vertskap for et stort alliert strategiseminar her i Oslo. Seminaret er det tredje i rekken. Temaet er nettopp alliansens partnerskap.

Utfordringer i nord – Norge, NATO og Russland

Når vi snakker om *nærområdene*, snakker vi om alliansens nærområder helt generelt. Det kan være seg rundt Østersjøen, Svartehavet eller Middelhavet. I Norge definerer vi *Nordområdene* som vårt viktigste nærområde. Dette fremgår både av Soria Moria-erklæringen fra 2005 og vår oppdaterte plattform fra høsten 2009. Utviklingen de siste årene har etter mitt syn vist at dette er en riktig prioritering.

Vi ser en voksende internasjonal oppmerksomhet omkring endringene i Arktis. Vi ser dette hos våre allierte, i Russland og i Asia. Muligheter for nye seilingsruter og energiutvinning skaper forventning og optimisme. Samtidig kan økt skipstrafikk og petroleumsproduksjon gi store, negative konsekvenser for fiske og miljø. Og la meg slå fast det selvsagte – at isen i Arktis smelter er en svært dårlig nyhet for oss alle. Dette må likevel ikke hindre oss i å begynne å tenke på konsekvensene av at det faktisk skjer.

Hvorfor er vi så opptatt av Nordområdene fra et forsvars- og sikkerhetspolitisk ståsted? Utfordringene er jo stort sett av sivil natur. Klima, miljø, transport, energi og fiskeri. Burde ikke Forsvaret ligge lavt i dette området heller enn å invitere til økt militær aktivitet?

Svaret er nei. En slik passiv politikk vil signalisere manglende ambisjoner, evne og vilje til å ivareta så vel våre interesser som forpliktelser. Stikkord er suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. Forsvaret utøver dessuten viktig bistand til det sivile samfunn i dette området. Eksempelvis gjennom kystvaktjeneste, overvåking, redningstjeneste og grensevakthold. Det er ikke noe prinsipielt nytt i dette. Det nye er at utfordringene øker i volum og i geografisk utstrekning, som en konsekvens av klimatiske endringer. Om ikke vi forbereder oss på dette, kan vi ikke regne med at noen andre gjør det for oss.

På grunn av de store avstandene, er militær tilstedeværelse i nord en forutsetning for å kunne komme til innsatsområdet i rett tid. Å være tilstede med fartøy, fly og landstyrker øker også evnen til å forebygge episoder og kriser. Dessuten har det en viktig signalfunksjon som bidrag til regional stabilitet.

Fire av de fem statene som grenser til Polhavet - det vil si Canada, Danmark, USA og Norge - er medlemmer av NATO. NATO-medlemmet Island er også sterkt berørt av utviklingen. Alliansen har derfor en naturlig rolle å spille i forhold til mulige sikkerhetsutfordringer i regionen.

Vi etterlyser *ikke* et permanent høyt NATO-nærvær i nord, slik som under den kalde krigen. Det vi ønsker er først og fremst en bevissthet rundt sikkerhetsutfordringene som gjenspeiles i planverk, informasjonsutveksling og øvingsaktiviteter. I tillegg ønsker vi et nærmere samarbeid mellom vårt nye operative hovedkvarter i Bodø og NATOs kommandostruktur. Flere regelmessige øvelser i NATO-regi vil demonstrere solidaritet. De vil samtidig kunne danne grunnlag for et samarbeid med Russland på flere områder. Jeg tenker spesielt på søk og redning til sjøs, operasjoner under vinterforhold, beskyttelse av seilingsleder og anti-terror operasjoner.

Russland revitaliseres som stormakt. Vi er etter alt å dømme på vei inn i en ny geopolitisk normaltstand. For ordens skyld: Dagens Russland ligner svært lite på Sovjetunionen. Russland representerer ikke noe alternativt politisk-økonomisk system. Landet har mange gjensidige avhengighetsforhold til oss i vest, og dessuten en rekke interne utfordringer som begrenser dets handlefrihet.

Russland er en viktig del av europeisk sikkerhet. NATO- og EU-landene må derfor ha en god dialog østover. Det er oppmuntrende at den amerikansk-russiske dialogen nå synes å ha kommet over i et mer positivt spor.

Samtidig ser vi jo – nærmest fra orkesterplass - at Russland har gjenopptatt sin militære aktivitet i våre nærområder. Selv om vi ikke ser dette som noen trussel rettet mot Norge, må vi følge utviklingen nøye. Norges sikkerhetspolitiske situasjon påvirkes i høy grad av utviklingen i Russland. Derfor er det så viktig at vi styrker samarbeidet med Russland, også på forsvarsområdet. Vi må samtidig ta høyde for at det kan oppstå situasjoner der vi har motstridende interesser. Vi hevder derfor vår suverenitet og tar vår myndighetsutøvelse og vårt jurisdiksjonsansvar på alvor.

Utenlandsoperasjoner

Akkurat som NATO opplever også vi som land dualiteten hjemme - ute. For det å være en fredsnasjon utelukker ikke at vi til tider må stille opp med aktive bidrag til militære operasjoner utenfor våre egne nærområder.

Som president Obama så treffende uttrykte det i sin Nobeltale: *Krigens instrumenter har en rolle å spille for å bevare fred.* Dette er helt i tråd med en tenkning som har stått

sentralt i norsk politisk tenkning i svært mange år: *Makten må forankres i retten, men noen ganger må makten brukes i rettens tjeneste.*

Derfor er vi i Afghanistan, derfor er vi i Tsjad og derfor patruljerer fregatten *Fridtjof Nansen* Somalia-kysten. For selv om vi har store oppgaver hjemme, har vi også et medansvar for internasjonal sikkerhet. Dette bidrar vi til gjennom NATO, FN og EU. Det er mange år siden Norge hadde så mange soldater i utenlandsoperasjoner som vi har i dag. Om lag 900 nordmenn tjenestegjør akkurat nå i internasjonale operasjoner gjennom de tre nevnte organisasjonene, som alle er viktige for norsk sikkerhet. Dette utgjør et betydelig bidrag, sett i lys av Norges størrelse. Enda flere gjør seg klare til innsats, har nettopp kommet hjem, eller støtter opp om våre utenlandsoperasjoner her hjemmefra.

Flertallet i det norske folk støtter opp om vår deltakelse i ISAF- operasjonen i Afghanistan, der vi er ett av 42 bidragsytende land. Denne støtten må forvaltes med den største respekt. Operasjonen har også full oppslutning i Stortinget.

Både vår militære og sivile innsats i Afghanistan er svært omfattende, og bidrar til hjelp til selvhjelp. I Afghanistan er *hovedformålet nå* på militær side å sette afghanerne bedre i stand til å overta ansvaret for egen sikkerhet. Der er vi på linje med den nye amerikanske strategien. Den legger også vekt på økt beskyttelse av den afghanske befolkningen fremfor direkte konfrontasjon med opprørerne – en tilnærming vi fra norsk side har ivret for lenge.

Nøkkelen til suksess i Afghanistan er trening og oppbygging av afghanske statsinstitusjoner, herunder hæren og politiet. Arbeidet med å styrke de afghanske sikkerhetsstyrkene skal koordineres gjennom en felles NATO treningsmisjon. For å finansiere dette, er det etablert et NATO støttefond der Norge bidrar med 20 millioner dollar i år. I tillegg bidrar vi med ytterligere 10 millioner dollar til oppbyggingen av afghansk politi. Samtidig vrir vi vårt eget militære bidrag ytterligere i retning av trening, opplæring og støtte.

Meningen er at afghanske styrker trinnvis skal overta ansvaret for sikkerheten utover i distriktene. Når dette skjer, betyr det ikke at ISAF-styrkene trekker seg ut, men at de går over i en tydeligere støtterolle for afghanske styrker og myndigheter. Dette er den eneste veien å gå for å sikre at den internasjonale innsatsen for sikkerhet og stabilitet i Afghanistan skal bære frukter.

Vi stiller samtidig klare krav til den afghanske regjeringen. Den internasjonale støtten vil vurderes i lys av oppfølging fra afghanske myndigheters side. Tiltak for å bekjempe korrupsjon, forbedre styresettet og skape bedre levekår for det afghanske folk er temaer som vil stå sentralt på den store konferansen om veien videre i Afghanistan som skal avholdes i London mot slutten av måneden.

Egne erfaringer

Rett før jul kom jeg hjem fra en rundreise til våre tre største operasjoner. Her så jeg norske soldater gjøre en formidabel innsats under både vanskelige og uvante omgivelser. Det være seg under en stekende afrikansk sol eller i et vinterkledd Afghanistan.

Det gjør sterkt inntrykk å se vårt personell agere momentant på alarm om såret afghansk personell i felt. Jeg fikk også sett betydningen av helikopterstøtten vi yter i nord-provinsen i Afghanistan for å sikre rask medisinsk hjelp til sårede.

Den samme profesjonaliteten og ønsket om å hjelpe møtte jeg hos de norske mannskapene i Tsjad. Der sørger de for høykvalitets helsetjenester til en FN-styrke med krevende oppgaver. De finner vann, og de bidrar til å stabilisere krisen som Darfur-konflikten har skapt. Vår innsats i Tsjad er et konkret uttrykk for Regjeringens ambisjon om å prioritere Norges deltagelse i FN-ledede fredsoperasjoner, med særlig vekt på kapasiteter som kan gjøre disse operasjonene mer effektive. I for mange år har vestlige land glimret med sitt fravær i FN-ledede operasjoner. At Tsjad-bidraget termineres til sommeren har vært planlagt siden oppstarten og representerer ikke noe brudd med denne linjen. Vi er i dialog med FN om hvor vår innsats kan gjøre mest nytte for seg i fremtidige operasjoner - selvsagt innen rammen av hva Forsvaret er i stand til å bære over tid.

Jeg besøkte også vårt bidrag i ATALANTA i Adenbukta. Mens jeg var om bord, fikk KNM Fridtjov Nansen oppkalling om pirater. Mannskapet satte full fart. Det viste seg at "piratene" akkurat denne gangen var fredelige fiskere, men drillen var like fullt imponerende. Et profesjonelt team, dyktig ledet og med kvalifisert personell som dekket alle funksjoner. De var godt trent og visste hva som var ventet av dem.

Jeg ble stolt av det jeg så i alle operasjonene jeg besøkte. Jeg så personell som leverer, som holder høy faglig standard, og med høy moral. Noe av det jeg spesielt bet meg merke i var entusiasmen og engasjementet som legges for dagen.

Forsvaret har valgt *respekt, ansvar og mot* som sine kjerneverdier. I operasjonene ute så jeg hvordan disse kjerneverdiene ble satt ut i livet på en forbilledlig måte. Som jeg vil komme tilbake til senere, er det mye å lære i hverdagsdriften her hjemme av det man gjør i felt.

Det nye Innsatsforsvaret

For å løse Forsvarets primæroppgave; forsvar av vår politiske suverenitet og territorielle integritet, tilfører vi en rekke nye militære kapasiteter og oppgraderer andre. Ikke minst slike som er av særlig betydning for å ivareta våre interesser i nordområdene. Det er derfor nøye samsvar mellom regjeringens nordområdestrategi og utviklingen av Forsvaret.

Etter et tiår med omfattende reformer, er vi i ferd med å få på plass et moderne innsatsforsvar av høy kvalitet. Forsvaret er inne i en investeringsmessig fornyelse som savner sidestykke i nyere tid.

Vi innfaser nye fregatter og MTBer og har anskaffet nye kystvaktfartøy. Våre nye transportfly dekker behovet for strategisk løftekapasitet, og det første av våre nye maritime helikoptre vil bli levert i inneværende år.

Hærens avdelinger vil få økt ildkraft, mobilitet, beskyttelse og ikke minst styrket evne til å samvirke i et fellesoperativt miljø. Blant annet anskaffes et helt nytt artillerisystem, Archer. Vi oppdaterer våre CV 90 stormpanser-vogner og anskaffer nye stridsoppklaringssystemer.

Våre soldater får nytt utstyr, blant annet nye håndvåpen og kommunikasjonsutstyr. Dette betyr mye for soldatenes sikkerhet og stridsevne.

Heimevernet har gjennomgått en dyptgripende kvalitetsreform. To nye fartøy til Sjøheimevernet i 2010 vil være et ytterligere steg mot et mer fleksibelt og moderne heimevern.

Dette forsvaret er vesentlig mindre målt etter personell enn under den kalde krigen. Men enhetenes kvalitet, stridsevne og tilgjengelighet er løftet til et nivå som markerer et kvantesprang sammenliknet med det gamle mobiliseringsforsvaret. Det er dessuten interessant å merke seg hvordan deler av kritikken av denne omleggingen synes å ligge flere år på etterskudd. *Nedbyggingen* fant sted frem mot midten av dette tiåret. Siden 2005 har Forsvaret tvert i mot blitt større. År for år.

Kampfly

Anskaffelsen av kapasiteten kampfly er den desidert største investeringen vi står overfor i årene som kommer.

Kampflyvåpenet utgjør en hjørnestein i en moderne forsvarsstruktur. Flyene gir en fleksibel kapasitet som kan utføre et bredt spekter av oppgaver knyttet til ildstøtte, informasjonsinnhenting og langtrekkende presisjonslevert ild.

I tillegg til å ha en selvstendig evne til å løse oppdrag, er kampflyene en forutsetning for å kunne utnytte sjø- og landstyrker fullt ut. Flyene representerer derfor en svært sentral komponent i Forsvarets totale operative samvirkesystem. Det vi kjenner som det nettverksbaserte forsvaret.

Når de nye flyene av typen F-35 er på plass, vil vi få et vesentlig bedre forsvar. Frem til da skal vi holde vår flåte av F-16 i god skikk, gjennom fortsatte oppgraderingsprogrammer.

Næringslivssamarbeid

Det er mange viktige næringspolitiske aspekter ved forsvarssektorens virksomhet. Jeg tenker da på Forsvarets kjøp av varer og tjenester og på våre omfattende investeringer. Samlet er det snakk om årlige utbetalinger opp mot 20 milliarder kroner til ulike norske og utenlandske leverandører. Vår anskaffelsespolitikk bygger på hovedregelen om åpen og fri konkurranse.

Denne regjeringen vil føre en næringspolitikk som stimulerer til utvikling av et nyskapende, kunnskapsbasert og miljøvennlig næringsliv. Der det er kostnadseffektivt og forenlig med forsvarssektorens behov, bruker regjeringen disse anskaffelsene aktivt til blant annet å videreutvikle industriell kompetanse i Norge. På denne måten fremmes også sysselsetting og eksport. Det er med glede jeg kan konstatere at eksporten av norsk militært materiell til utlandet har opplevd en kraftig vekst de siste årene. Det er liten tvil om at dette er ett uttrykk for at Regjeringen har lyktes i å styrke partnerskapet mellom Forsvaret og industrien. Det er samtidig betryggende for meg å vite at denne veksten skjer innen klare rammer som ett av verdens strengeste eksportkontrollregimer setter.

Industrielt samarbeid knyttet til Forsvarets anskaffelser er viktig i denne sammenheng. Gjenkjøp er et sentralt element og et betydelig virkemiddel i vår anskaffelsespolitikk. Som følge av gjenkjøpsordningen mottar norske bedrifter årlig om lag 2 milliarder kroner fra utenlandske leverandører. Enten som kjøp av produkter og tjenester – eller i form av bidrag til forsknings- og utviklingsvirksomhet og industrielle samarbeidsprosjekter mellom norske og utenlandske bedrifter. Sammenliknet med andre støtteordninger, er tilskuddene gjennom gjenkjøpsordningen den viktigste næringslivsstøtten for forsvars- og sikkerhetsrelatert industri i Norge.

Gjenkjøpsavtalene skal bidra til å styrke nasjonal industriell kompetanse, teknologiutvikling og markedsmuligheter. Dette vil også kunne påvirke annen sivil industri. Utvikling av militær høyteknologi fører ofte til produkter og virksomhet som kan utnyttes av annen

teknologibasert industrivirksomhet. Militær høyteknologi kan bidra til industriell innovasjon og verdiskapning i fremtidens Norge, og gi grunnlag for nye industrisatsinger. Forsvarets anskaffelser kan med andre ord være en viktig katalysator for sivil virksomhet i Norge på en rekke områder.

Kampflyanskaffelsen kan tjene som et godt eksempel. Forsvarsdepartementet stiller store krav til kampflyleverandørens industriplan. Vi vil i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet arbeide aktivt for at denne industriplanen skal inneholde langsiktige, konkrete og realistiske muligheter for norsk industri. La meg her minne om at en solid norsk forsvarsindustri også er av stor betydning for Forsvaret selv.

Forsvaret som en kompetansebasert organisasjon.

Forsvaret har i de senere årene fått - og vil fortsatt få - mye nytt og avansert materiell. Medarbeidernes kompetanse er likevel vår avgjørende og viktigste kapital. Hele personellkorpset; militært og sivilt tilsatte samt våre soldater, må ha kompetanse til å operere og utnytte dette avanserte materiellet. Personellets tekniske kompetanse skal dessuten holde materiellet ved like, og bidra med logistikk som gir fleksibel og effektiv drift. Nyere konfliktscenarier har vist at vi må ha evne til å improvisere. Vi må raskt og effektivt kunne sette inn operativ kompetanse i nye strukturer. Våre teknikere og logistikkpersonell må kunne understøtte nyetableringer langt vekk fra våre hjemlige baser. Vår tilpasningsevne er kritisk for vår styrke. Det samme gjelder kompetanse og forståelse om kultur og mangfold.

Vårt nye innsatsforsvar bærer alle trekkene som kjennetegner en kompetansebasert organisasjon. Store utfordringer innen teknologi og logistikk, nye arbeidsprosesser og utfordringer krever spisskompetanse og et Forsvar som er i kontinuerlig omstilling for å finne de beste løsningene. En slik organisasjon krever sterke og tydelige ledere som kan utføre sine oppgaver i vanskelige situasjoner og konflikter, og som evner å foreta gode etiske vurderinger.

Ledere i Forsvaret leder avdelinger i krig og konflikt. De samme lederne må også kunne motivere til god forvaltningsledelse i fredstid. Forsvaret må ha evnen til å motivere *alle* medarbeiderne, ikke minst de som hver dag utfører støtte- og forvaltningsfunksjoner. Utøvelsen av disse funksjonene er av stor betydning for folks oppfatning av Forsvarets effektivitet og funksjonsmåte. Forsvaret nyter stor tillit blant folk flest. Omdømmet har likevel blitt satt på prøve ved en del anledninger, vesentlig knyttet til forvaltnings- og forretningsmessige forhold.

En kompetanseorganisasjon krever ledere som "ser" medarbeiderne sine, som stiller krav, som legger godt til rette for innsats fra medarbeidere og som selv bidrar positivt til organisasjonens omdømme.

"Respekt, ansvar og mot" er Forsvarets kjerneverdier. Jeg ønsker større fokus på hva dette betyr for utøvelsen av Forsvarets forvaltningsoppgaver.

Forsvaret i en ny tid

Det kan virke mest relevant å operasjonalisere kjerneverdiene respekt, ansvar og mot i skarpe situasjoner. Der hvor holdninger og handlinger kan bety forskjellen mellom liv og død. En god leder vil vite å planlegge, organisere og strukturere innsatsen for å løse oppdraget på best mulig måte. En god leder vil vite at kunnskap om motstanderen, godt kjennskap til eget utstyr og god trening trengs for å være best mulig forberedt.

Som dere forstår: Et hovedspørsmål for meg er hvordan vi skal sikre at den sterke og gode kulturen for profesjonalitet og kompetanse som jeg selv også var vitne til ute i operasjonene, kommer til sin rett ved **alle** sider av Forsvaret. Et svar er å ha et bevisst forhold til kjerneverdiene, også innenfor områder av mer administrativ natur. Dette vil også bidra til å bedre forsvarssektorens omdømme. Dette omdømmet må preges av gode ledere som baserer seg på tydelige verdier. Noe som må gjennomsyre all aktivitet i sektoren, ikke bare i den skarpe enden. Et godt omdømme er ikke minst viktig når det gjelder spørsmål om rekruttering.

Rekrutteringen til Forsvaret

Verneplikten og førstegangstjenesten gir Forsvaret en helt spesiell mulighet til å rekruttere unge mennesker inn i organisasjonen. Samtidig gir dette en vesentlig del av befolkningen innblikk i den virksomheten Forsvaret driver. Vi skal heller ikke glemme at mange av våre vernepliktige utfører viktige fredsoperative oppdrag, som grensevakt og tjeneste i Garden. Jeg konstaterer med glede at verneplikten har meget høy oppslutning i befolkningen, og at samtlige partier på Stortinget ønsker å opprettholde denne viktige samfunnskontrakten mellom Forsvaret og befolkningen. Dette gir oss samtidig et ansvar for kontinuerlig å tilpasse verneplikten til en ny tid. En forbedret sesjonsordning vil gi mulighet til å informere hele årskullet om Forsvaret, samtidig som vi får et seleksjonssystem som velger ut de som er egnet og best motivert.

Forsvaret har et vell av gode utdanningsmuligheter innenfor mange fagområder. Utdanning er en kjerneaktivitet i et Forsvar med kompetanse som viktigste ressurs. Det skal imidlertid ikke forhindre at vi kontinuerlig vurderer hvordan vi best, og på en mest mulig effektiv måte, kan tilføre medarbeiderne våre denne kompetansen. Vi må også være tydelige når vi rekrutterer til Forsvarets skoler; vi skal rekruttere til et yrke, ikke bare til en utdanning. Et yrke som også innebærer helt spesielle farer og utfordringer.

Søkertilfanget i Forsvaret varierer som regel med arbeidssituasjonen i samfunnet for øvrig. Vi er for tiden inne i en god periode med en positiv utvikling i søknadstallene til våre utdanningsordninger. Utfordringen fremover blir å opprettholde disse gode søkertallene, samt å sikre at flest mulig fortsetter i Forsvaret etter sin pliktjeneste.

Personell i utenlandsoperasjoner

Norske soldaters opptreden ute er en viktig faktor for Forsvarets omdømme. Like viktig er den måten vi ivaretar dem på når de kommer hjem.

Det å delta i utenlandsoperasjoner er blitt en normal del av tjenesten. Å delta i slike operasjoner gir de aller fleste opplevelser og kompetanse de ikke ville vært foruten. Oppdragene oppleves ofte som svært meningsfylte samtidig som de gir anledning til å teste ut egne ferdigheter og holdninger i krevende situasjoner. Men vi vet at noen sliter tungt med opplevelser fra utenlandstjenesten. Denne regjeringen har styrket oppfølgingen av våre veteraner vesentlig. Arbeidet ble påbegynt gjennom Langtidsplanen og fulgt opp gjennom fjorårets Stortingsmelding ”**Fra vernepliktig til veteran**” – om ivaretagelse av **personellet før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner**. Denne meldingen legger særlig vekt på forebyggende tiltak, kompetanseoppbygging, forskning og utvikling, samarbeid på tvers av samfunnssektorer samt tiltak for å styrke anerkjennelsen av personellens innsats. Jeg gleder meg til å følge dette arbeidet videre gjennom den påbegynte handlingsplanen.

Åpenhetskultur

Forsvaret er en viktig samfunnsaktør på flere områder. Forsvaret forvalter ansvaret for maktutøvelse i krig og konflikt. Det er en stor arbeidsgiver, forvalter et omfattende næringslivssamarbeid og forestår ikke minst forvaltning og bruk av betydelige beløp bevilget av Stortinget. Samfunnet har krav på å vite hvordan de store summene som settes av årlig til Forsvaret er brukt. Det gjelder alt fra hvordan vi anvender statens regler for offentlige anskaffelser til hvordan vi håndterer krav til habilitet, notoritet, kontraktsforhold og mye annet. Forsvarssektoren vil i året som kommer merke at jeg krever åpenhet. Innenfor rammene som lovverket setter, ønsker jeg at Forsvaret skal åpne seg mot samfunnet i større grad enn tidligere.

Skal vi åpne opp mer, må folk også tåle å bli eksponert for virkeligheten. Jeg ble derfor ganske forundret da jeg i går kunne lese i Dagbladet at jeg burde ha sensurert opptakene fra nyttårshelgens kamphandlinger i Afghanistan, med bakgrunn i hvordan en norsk soldat beskrev et fulltreff mot en angripende fiende.

Selvfølgelig er det enklere å veie sine ord på gullvekt bak en skrivepult i Akersgata enn når man er utsatt for et bakholdsangrep i Afghanistan. Forsvarets intensjon med å frigi egne bilder var imidlertid å vise hvordan virkeligheten noen ganger oppleves blant de vi sender ut – noe jeg tror var en helt riktig vurdering.

Avslutning

Regjeringens mål er å sikre at Norge har et moderne forsvar med hær, sjøforsvar, luftforsvar og heimevern som gir relevant evne i hele krisespekteret. Jeg kalte derfor dette foredraget for "Med evne til innsats – det norske Forsvaret i 2010". Min målsetting var å vise at vårt Forsvar av i dag nettopp har en slik evne. Hjemme og ute. Som suverenitetshevder i det kalde nord og som internasjonal bidragsyter i Afghanistans karrige fjell og under Afrikas brennende sol.

I et Europa hvor forsvarsbudsjettene i enkelte land kuttet med opp til 30 prosent, er Norge i en situasjon med realvekst i forsvarsbudsjettene. Vi driver en omfattende videreutvikling av det norske Forsvaret. Vi gjennomfører en av det offentlige Norges største omstillingsprosesser. Vi faser inn nytt moderne materiell. Denne omstillingen medfører selvsagt utfordringer. Øvingsnivået er lavere enn vi skulle ønske, og innfasingen av enkelte nye kapasiteter er forsinket. Når det er sagt, er det likevel et privilegium å kunne omstille uten at dette skjer samtidig med budsjettkutt. Alternativet til omstilling og modernisering er ikke status quo, men forvitring. Vi kan derfor ikke miste målet av synet: Europas mest moderne forsvar er innen rekkevidde.

I tida som kommer er vi dermed i en situasjon hvor vi har overskudd og mulighet til å kunne satse enda tyngre på kompetanseoppbygging og utviklingen av etikk, åpenhet og lederkultur i Forsvaret.

Norge spiller også en rolle i utviklingen av europeisk og global sikkerhetspolitikk. Jeg har beskrevet utformingen av NATOs nye strategiske konsept som et eksempel på dette. Vårt virke innen FN og sammen med EU har samme formål. Vi gjør en innsats for global fred og sikkerhet – det er tross alt vårt fremste forsvarsverk. Og bak det står et solid Forsvar med evne til innsats.

Takk for oppmerksomheten.